

Cuprins

ANDANTE

<i>O jumătate de portret</i>	9
<i>O sută de cărți</i>	13
<i>Un milion de cărți</i>	16
<i>De la tot la nimic</i>	20
<i>Arcul de triumf.....</i>	32
<i>Mizerie.....</i>	35
<i>La țară</i>	39

APPASSIONATO

<i>Descoperirea răului</i>	45
<i>Ceilalți</i>	49
<i>El</i>	56
<i>Descoperirea unității</i>	62
<i>Lumea sint eu</i>	65
<i>Nimic nu e adevărat.Totul e îngăduit.....</i>	68
<i>Fierbere</i>	72

TEMPESTOSO

<i>Discursul de la miezul nopții.....</i>	79
<i>Palatul Davanzati</i>	86
<i>Apariția</i>	90
<i>Fuga de realitate</i>	94
<i>Frații morți</i>	101
<i>Mărunți care trăiesc</i>	107
<i>Eu și iubirea.....</i>	112

SOLENNÉ

<i>Misiunea</i>	121
<i>Desăvârșitul</i>	129
<i>Deșteplăcunea</i>	133
<i>Dies irae</i>	137
<i>Să faci?</i>	145
<i>Spre o nouă lume</i>	150
<i>Cucerirea divinității</i>	153

LENTISSIMO

<i>Coborîrea</i>	163
<i>Numai eu sint de vină</i>	166
<i>Zile rușinoase</i>	169
<i>Ce vreți de la mine?</i>	171
<i>Gloria</i>	173
<i>Și chiar dacă</i>	175
<i>Sint un imbecil?</i>	178
<i>...Și un ignorant</i>	180
<i>Nu cunosc oamenii</i>	183
<i>Inspirația</i>	187
<i>Datoriile mele</i>	189
<i>Buфонul</i>	192
<i>Puțină certitudine</i>	196
<i>Vreau răul</i>	199
<i>Sfîrșitul trupului</i>	201

ALLEGRETTO

<i>Moartea</i>	209
<i>Tocmai pentru aceasta</i>	211
<i>Reîntoarcerea la pămînt</i>	216
<i>Cine sint?</i>	223
<i>Justificare stilistică</i>	227
<i>Nu sint sfîrșit</i>	230
<i>Către noua generație</i>	233

D GIOVANNI
PAPINI

Un om sfârșit

Traducere din limba italiană
de Ștefan Augustin Doinaș

POLIROM
2011

Discursul de la miezul nopții

*Z*iarul, faimosul ziar ce stă înfipt în mintea celui care vrea să dea buzna în vâlmășagul miilor și milioaneilor de oameni, pentru a-i deștepta și a-i ilumina, îndelung visatul și promisul ziar al celui care vrea să ia lumea cu asalt și să-i atace brusc pe contemporanii atîpîți, așa cum fac tilharii la drumul mare, de atîtea ori propusul și planuitul ziar ce trebuie să înmănușeze nerăbdările celor necunoscuți, să dea glas și înfățișare unui grup de înși neștiuți de nimeni, să dea de știre măștrilor tineri sau celor care nu mai sînt tineri, oamenilor de treizeci sau patruzeci de ani, că tinerii proaspeți de douăzeci de ani au ajuns la majorat și că o altă generație are în sfîrșit dreptul de-a lua cuvîntul – acest ziar absolut necesar, ce trebuia să fie ca dezmoșirea mușchilor dintr-o strînsoare abia desfăcută, ca primul cîntec nestîngherit al unei guri care n-avea voie pînă acum decît să murmure, acest ziar ce trebuia să fie, voia să fie și putea să fie prima răzbunare pentru toate melancoliile, revărsarea invocată de toate disprețuirile, arma tuturor loviturilor, trîmbița wagneriană a tuturor sfîdărilor, jurnalul intim al viselor noastre, pulberea unor prea mult așteptate surpări, iureșul și jocul ca de curcubeu al celor mai temerare gînduri, acest faimos ziar a fost înfăptuit în cele din urmă.

A fost nevoie de puțin curaj. Nu aveam bani, nici o idee clară despre ce anume ar fi trebuit să facem, să apărăm și să atacăm, eram puțini – și

toți cu firi și ambiții diferite –, nu știam de unde să începem. Totuși ziarul a fost înfăptuit.

Nu mai puteam aștepta. Ziua noastră venise. De-atâtea ori vorbisserăm despre asta! În primul nostru cenanclu petrecuserăm dimineața la rind imaginându-ne unul din acele ziare vehemente și incandescente. Avea să se numească *Văpaia* și să cuprindă numai capodopere. Manuscrisele mediocre și cărțile idioate aveau să fie arse în fiecare săptămână, într-o piață, pe un rug al bucuriei.

Ne pregăteam să spunem tot ce aveam de spus tuturor în față, chiar și celebrităților – mai ales celebrităților –, iar șeful nostru urma să fie un cogeamite hamal îngrozitor, un uriaș tăcut, care ar fi iscalit ziarul cu propriul său portret, în loc de nume și prenume.

Mai tirziu, împreună cu alții, am gândit un ziar de înaltă ținută filosofică și de dispută transcendentă: se numea *Devenirea* și avea pe frontispiciu divinele cuvinte heraclitice: *Panta rei*. Cînd spiritele noastre animate de un liberalism cu orice preț au devenit mai clocotitoare, am început să vorbim de un alt ziar, care ar fi fost în special unul de atac și de nemiloasă ofensivă împotriva miturilor, teoriilor, credințelor și oamenilor: *Iconoclastul*. De fiecare dată ne lustrulam armele, pregăteam săgețile inveninate și ne ascuțeam colții, însă apoi, dintr-un motiv sau altul – primul dintre toate, ca-ntotdeauna, fiind mizeria care ne persecuta –, eram siliți să reintrăm în umbra și în deznădejdea birlogurilor noastre.

Dar de data asta se înfăptuia cu adevărat și nimic nu ne-ar fi determinat să dam înapoi. Cele câteva sute de lire le-am fi adunat oricum, cît despre idei...

Idei erau chiar prea multe. Aveam nevoie doar de un om care să ia cirna în mină și să ne îndrume hotărît spre țintă. Ceilalți, imblinzii întotdeauna de către cel care acționează, l-ar fi urmat cu îndrăzneala celor care nu știu unde vor să ajungă. Și așa a și

fost. Iar eu am fost omul care a dat un nume, o idee, un manifest năzuinței acestei mici cete.

Ne aflam în luna morților, iar noi voiam să scoatem ziarul de Anul Nou. La început nu aveam un loc în care să ne întâlnim și cafeneaua era prea scumpă, de aceea ne vedeam seară de seară, după apusul soarelui, într-o piață, iar de-acolo porneam prin larma și luminile orașului la cucerirea principiilor și a oamenilor.

Aproape în fiecare seară ploua. Caldărimul străzilor era umed, norolos și plin de băltoace, dar nici unul din noi nu se sinchisea de asta. Înaintam prin mulțime, când despărțiți de trăsuri și trecători, când strinși laolaltă și opriți sub lăcărire roșie a unui felinar, atunci când disputa devenea mai zgomotoasă sau cite o idee neașteptată scăpăra în mintea vreunuia dintre noi, fără să ne pese de apa în care ne bălăceam, de noroiul care ne improșca hainele, de trecătorii grăbiți care ne împingeau și ne izbeau, de picăturile dese care cădeau din ceață pe pălăriile negre și pe umbrelele gaurite, inflăcărindu-ne dintr-un nimic, entuziasmindu-ne pentru un titlu, pentru o înțepătură, pentru ideea unui viitor articol, pentru o critică cruntă anunțată amenințător, pentru vaga promisiune a unui clișeu ori a unui abonament.

Seară de seară, preț de două-trei ore, ne îmbătam cu acest vin de vorbe și hirtie și nimic nu ni se părea mai important în jurul nostru, toate se înregistrau și se cîntăreau în funcție de iminenta apariție a ziarului. Ni se părea că toată viața orașului, a națiunii, a întregii lumi se învîrtea cu febrilitate în jurul nostru și al așteptării noastre, și că, din cercul nostru gălagios de necunoscuți plini de entuziasm, aveau să răsară dintr-odată lumina și flacăra care urmau să limpezească și să mistuie totul. Cum de putea oare lumea să rămână atât de liniștită, în timp ce se pregătea revelarea unor idei și suflete noi, distrugerea crorilor și a oamenilor vechi?

Și într-adevăr, cite unul se apropia de noi, chiar fără să ne cunoască. După cite se părea, conjurația noastră fățișă ajunsesc la urechile tinerilor și mulți veneau minati de curiozitate sau de o dorință asc-mănătoare cu a noastră. La început, numai vreo trei-patru discutaserăm despre acest ziar, dar după cîteva zile alți prieteni se alăturaseră celor dintii. Aproape în fiecare seară apăreau chipuri noi, indivizi pe care nu-i mai văzuserăm și nu-i mai întilniserăm niciodată, și trebuia să stringem alte mîini și să însuflețim alți discipoli. Veneau studenți prăpădiți, îmbrăcați în negru, cu ochii încercănați de desfrîu sau de studiu, artiști veseli în mizeria lor, tineri sfioși, cărora nici nu le dăduseră tutelele și care ascultau uluiți și gînditori cuvintele mari și planurile mîndre ale celor mai vîrstnici; se întîmpla să ni se alature chiar și tineri mai copti, cu bărbi blonde și castanii, care se simțeau atrași de această răbufnire de tinerețe zvăpăiată după seceta unei prea îndelungate așteptări. Trebuia să le vorbim de la om la om, aproape în taină, nou-veniților; să-i pipăim, să-i punem la încercare, să-i recunoaștem. Urma apoi împrietenirea cu unul sau altul, iar tutuirea camaraderească de către toți făcea din necunoscutul de ieri tovarășul preferat de astăzi.

Trebuia să adunăm toate aceste forțe, să le prefacem într-una singură, masivă, în vederea unui efort comun și să le aruncăm, la sfîrșit, în lupta comună și biruitoare împotriva dușmanului involuntar. Dintre toți, eu eram singurul care avea cîteva idei, o orientare generală și, totodată, o anumită capacitate de coordonare teoretică. Mă recunoșteau cu toții drept căpitanul de neînlocuit al apropiatei noastre acțiuni. După o lună și ceva de colocvii și adunări ambulante în acel efervescent sfîrșit de an, m-am gîndit să compunem un fel de mare discurs sau manifest și să-l citesc tuturor celor ce ni se alăturaseră, ca să ne declare răsplat dacă aveau de gînd să ne urmeze pînă la capăt sau nu. După

cum am spus, nu aveam încă o încăpere a noastră și eram siliți să recurgem la atelierul unuia dintre noi, un pictor sosit de la Roma, surizător în calma lui înflăcărare. Dar atelierul acela nu era propriu-zis al lui – aparținea unei academii care l-l „pusese la dispoziție cu bunăvoință”, fără să bănuiască, desigur, ce fel de amici avea. „Cu atât mai bine!”, am zis. „Vom declara război tuturor academiilor dintre zidurile unei academii!”

Dar trebuia să intrăm acolo pe ascuns, fără ca paznicii palatului acelui cenușiu să prindă de veste. Întrunirea era fixată, cred, la zece sau unsprezece seara. Eram nevoiți să intrăm printr-o porțiță din zid, aproape nevăzută, de pe o stradă lateralnică. La intrare stătea de pază un afiliat. Care cum sosea prin întunericul umed, înfășurat bine în palton sau pelerină, era condus în virful picioarelor sus, pe scările în formă de melc și de-a lungul unor coridoare întortocheate, cu pereți de lemn, pînă la mansarda malestuoasă ce trebuia să adăpostească solemnă adunare. Trei-patru luminări infipte în cuiele ce ieșeau din zid sau în tuburile cu vopsele luminau misterios marea încăpere străbătută de o grindă groasă, ce cobora oblic, pierzîndu-se într-un colț. Pinze abia începute, lungi panouri decorative cu femei în roșu și îngeri cu trîmbițe de argint, desene eroice înfățișînd nuduri, cai și chipuri de plictisite frumuseți preraphaelite ne înconjurau și ne țîntulau cu privirile lor de ceruză¹. Fiecare s-a instalat cum a putut – pe scaune pe jumătate desfundate, pe lazi goale pentru tablouri, pe mese acoperite cu hirtie de desen, pe jos – și după un sfert de ceas camera era plină de fum de țigară și de trîncăneală domoală.

Dar, cînd mi-am scos foile cu discursul, s-a făcut liniște și am citit. N-aș putea să repet acum ce am

1. Carbonat natural de plumb, alb sau cenușiu, folosit în prepararea vopselelor (n.r.).

spus în noaptea aceea de falsă conspirație și de veselă așteptare. În discursul meu erau multă literatură, mult entuziasm, poate puțină emfază, o mulțime de promisiuni, amenințări înfricoșătoare și o tentativă de-a lega într-un mănunchi ideile, intențiile, orgoliile și forțele tuturor acelor tineri care mă ascultau și aveau încredere în mine și-n ei înșiși. Se aflau printre noi pictori care frecventau poezii și poezia; literați puri, tobă de critică și de istorie; filosofi înverșunați, dornici de polemici și îndrăgostiți de înălțimi și abisuri; decoratori păgini și mistici neputincioși; curioși care tăiau frunză la ciini și boemi din principiu, iar eu trebuia să gasesc pentru toți cuvântul, citatul, ținta, speranța care să-i unească, să-i zguduie și să-i împingă pînă la urmă la fapta ireparabilă a unei acțiuni comune.

Trebuia să găsim un nume, un simbol, un titlu care să-i cuprindă pe toți: poeți și gînditori, pictori și visători. Nici unul din numele sacre ale tradiției noastre pămîntene, toscane, italiene nu se potrivea mai bine decît acela de *Leonardo*.

Leonardo a fost omul care a pictat suflete enigmatice, stînci și ceruri mai bine ca oricare altul, care a căutat cu perseverență adevărul, printre mașini și cadavre, mai mult decît învățații, care a scris despre viață și frumusețe cuvinte mai profunde și imagini mai alese decît literații de meserie, care a visat la puterea dumnezeiască a omului pămîntean și la cucerirea cerurilor, cum au visat amantii imposibilului. Fața lui lăta și gînditoare, de bătrîn care știe prea multe, cu buzele subtil strînse în înflorirea bărbii moi și venerabile, se iveau dinaintea ochilor tuturor, gîndirea sa (la vremea aceea pusă la înde-mîna celor mai săraci pentru prima oară) stăpînea adesea gîndurile noastre. De aceea am închinat ieșirea noastră în arenă numelui său. Ziarul trebuia să se numească *Leonardo*, și nu altfel.

Un nou val de credință mă înflăcăra în acel ajun de bătaie, în mijlocul acelei tinereimi tropăitoare,